

Lapsivaikutusten arviointityökalu

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Kaakkois-Suomen piiri

Lapsivaikutusten arviointi prosessina

2. Suunnittele prosessi

2.1 Työntekijät ja toiminnot

Mieti keitä työntekijöitä ja millaisen käsittelyn prosessi vaatii edistyäkseen. (Viranhaltijapäätös, johtoryhmäkäsittely, lautakuntakäsittely, valtuuston päätös jne.)

Listaa kunnan toimialat ja vastuuhenkilöt, joiden osallistaminen lapsivaikutusten arviointiin on tarpeellista tai välttämätöntä.

Toimiala	Vastuuhenkilöt

Listaa tahot, jotka voivat auttaa arvioinnin toteuttamisessa. Pohdi, mitkä järjestöt kunnassa toimivat ja miten ne voisivat tukea arvioinnin toteutusta:

Taho/järjestö	Mahdollinen tukimuoto

Listaa ryhmät, joita asia koskee ja jotka on syytä pitää ajan tasalla prosessin etenemisestä:

2.2 Lapsiryhmät

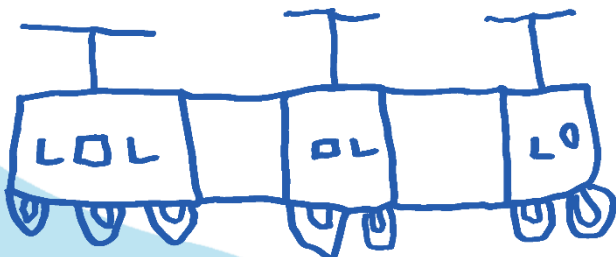
Varmista, että kaikki lapsiryhmät, joita asia koskee, tulevat huomioonotetuksi.

Listaa kaikki lapsiryhmät joita asia koskee ja jotka tulee ottaa huomioon lapsivaikutusten arvioinnissa. Kiinnitä erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiryhmiin, esim. vähemmistöihin kuuluvat, vammaiset, tai kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset:

2.3 Vaihtoehdot

Määrittele tarkasteltavat vaihtoehdot ja asiat, joita arvioidaan.

Listaa tarkasteltavat vaihtoehdot, joista yksi on olemassa oleva tilanne:

2.4 Prosessin kuvaus

Suunnittele etenemisjärjestys ja aikataulu ja määritä vastuuhenkilöt.

Tehtävä	Aikataulu	Vastuuhenkilöt

2.4 Viestintäsuunnitelma

Laadi viestintäsuunnitelma, jossa kohderyhmät, välineet, aikataulut ja vastuuhenkilöt.

Listaa kunnan viestinnässä käytetyt välineet ja mieti, mitä uusia keinoja voisit käyttää, jotta kaikki, joita asia koskee, pysyvät ajan tasalla. Muista huomioida myös media.

Kirjaa kohderyhmät (esim. lapset), tärkeimmät viestit tai tilanteet, joissa on syytä tiedottaa, aikataulu ja kuka viestinnästä vastaa.

Kohderyhmät	Välineet	Aikataulu	Vastuuhenkilöt

3. Kartoita, kerää tietoa ja kuule

3.1 Tiedonkeruu

- 1) Selvitä ja kokoa asiaan liittyvä tutkimus- ja tilastotieto. (mm. THL:n Kouluterveyskysely, Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimus, jne.)
- 2) Kokoa kunnassa aiemmin kerätty asiaan liittyvä tieto. (esim. kaupungin strategia, hyvinvointisuunnitelma, toimialaa koskevat raportit, asiakas- ja kuntalaiskyselyt jne.)
- 3) Pohdi, mitä lisätietoa tarvitaan vaikutusten arvioinnin ja päätöksenteon tueksi. (esim. mitä ryhmiä on tarpeen kuulla.)
- 4) Pohdi, mitkä tahot voisivat olla avuksi tiedon keräämisessä ja analysoinnissa. (esim. kunnassa toimivat järjestöt tai alueen oppilaitokset)

1) Listaa asiaa koskevat tutkimus- ja tilastotiedot:

2) Listaa aiemmin kertyneet asiaan liittyvät tiedot:

3) Listaa, mitä muuta tietoa tarvitaan arvioinnin ja päätöksenteon tueksi:

4) Listaa tahot, jotka voisivat olla avuksi tiedon keräämisessä ja analysoinnissa:

3.2 Lasten ja nuorten kuuleminen

Suunnittele lasten ja nuorten kuuleminen ikäryhmälle ja kehitystasolle sopivilla menetelmillä. Sovi menetelmistä ja vastuuhenkilöistä. Huomioi lapsiryhmien erilaisuus ja niiden erityistarpeet.

Listaa kuultavat ryhmät ja niiden ikäryhmälle ja kehitystasolle sopivat menetelmät:

Ryhmä	Menetelmät	Vastuuhenkilöt

Myönteiset vaikutukset ja niiden merkittävyys:

Neutraalit vaikutukset ja niiden merkittävyys:

Kielteiset vaikutukset ja niiden merkittävyys:

5.2 Tiedottaminen päätöksestä

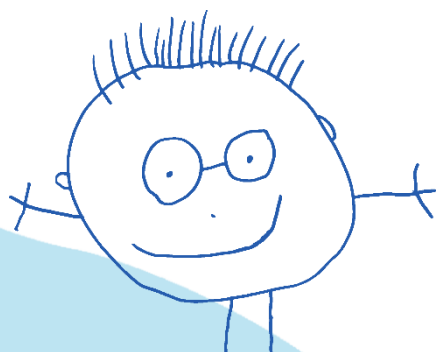
Varmista, että kaikki prosessiin osallistuneet ja prosessin vaikutuspiiriin kuuluvat (myös lapset ja nuoret!) saavat tiedon arvioinnin tuloksista, päätöksestä ja sen perusteluista.

Suunnitelma tiedottamiselle:

5.3 Päätöksen toimeenpanon seuranta ja arviointi

Seuraa päätöksen toimeenpanoa ja arvioi vaikutuksia. Muista hyödyntää ennakoarvioinnissa kertynyttä tietoa.

Seuranta ja arviointi:

Kuulemisen menetelmiä

1. Piirtäminen

Sopii kaikenikäisille lapsille ja nuorille. Keskustelu, kuvien tulkinta ja kirjaus oleellista.

2. Kirjoittaminen

Koulussa helposti toteutettava, ei altista ryhmäpaineelle.

3. Valokuvaus ja videointi

Sopii erilaisiin ympäristösuunnitteluihin, tuottaa tietoa lasten kokemuksista. Tehtävänä esim. mukavien, pelottavien tai vaarallisten paikkojen kuvaaminen.

4. Havainnointi

Esim. Huomaa minut -malli, jossa seurataan ja huomioidaan lasten käyttäytymistä. Sopii myös pienten lasten kuulemiseen.

5. Haastattelut

Yksilö-, pari- tai ryhmähaastattelut, kysymysrunko.

6. Keskustelut ja kirjaaminen

Vaatii usein lämmittelyleikin ja selkeän teemoittelun. Ryhmäkeskustelut säästävät aikaa, mutta varmistettava, että kaikki saavat sanoa mielipiteensä ja keskustelun kirjaus vastaa lasten tai nuorten ajatuksia.

7. Palute- ja kyselylomakkeet

Nopea tapa kerätä isolta joukolta mielipiteitä. Lomake on hyvä laatia ja testata nuorten kanssa.

8. MieliPIDemittarit (Hymynaamat, Väriämpärit)

Toiminnallisempia tapoja ottaa kantaa. Hymynaama sopii valmiiden vaihtoehtojen kommentointiin. Väriämpäriin voi kerätä huomioita: punaiseen lappuja niistä asioista, jotka harmittavat tai joiden toivoisi muuttuvan, keltaiseen niitä, jotka liittyvät asiaan mutta ovat neutraaleja ja vihreään niitä jotka ovat hyvin tai joiden toivoo säilyvän.

9. Mobiiliappi

10. Toivepuu, aarrekartta

Esimerkkitiedonlähteitä, joita voi hyödyntää arviointia laadittaessa:

THL

Tutkimukset ja hankkeet -koonti:

[Lapset, nuoret ja perheet - tutkimukset ja hankkeet - THL](#)

Kouluterveyskysely:

[Kouluterveyskysely - THL](#)

FinLapset-tutkimus:

[FinLapset-kyselytutkimus - THL](#)

Tilastotietokanta Sotkanet:

[Tilastohaku - Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi](#)

Tilastokeskus

[Tilastokeskus - Tilastot \(stat.fi\)](#)

Kuntaliitto

Sosiaali- ja terveysasiat, tilastot ja erillisselvitykset:

[Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastot ja erillisselvitykset | Kuntaliitto.fi](#)

Opetus ja kulttuuri, tilasto-organisaatioita ja -lähteitä:

[Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastot ja erillisselvitykset | Kuntaliitto.fi](#)

Kela

Tilastot:

[Tilastot - kela.fi](#)

Väestöliitto

[Tutkimus - Väestöliitto.fi \(vaestoliitto.fi\)](#)

Lapsivaikutusten arviointia edellyttää mm. seuraava lainsäädäntö:

- Perustuslaki (6.3 §, 14.4 §, 20.2 §)
- Lapsen oikeuksien sopimus (3. ja 12. artikla)
- Hallintolaki (31 §)
- Kuntalaki (22 §)
- Terveydenhuoltolaki (11 § ennakoarviointi ja 12 § seuranta-arviointi)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (9 §)
- Varhaiskasvatuslaki (9 § toiminnan arviointi)
- Perusopetuslaki (21 § toiminnan arviointi)
- Lukiolaki (56 § toiminnan arviointi)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta (126 § toiminnan arviointi)

Perustuslaki

- 6.3 § Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.
- 14.4 § Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.
- 20.2 § Julkisen vallan on turvattava jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Lapsen oikeuksien sopimus

- Artikla 3: Lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu
- Artikla 12: Lapsen on saatava vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Hallintolaki

- 31 § Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

- 41 § Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Kuntalaki

- 22 § Kunnan asukkailla ja palvelun käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää eriyisesti:
 - 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja
 - 2) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa
 - 3) valitsemalla palveluiden käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin
 - 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun
 - 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa
 - 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua

Terveydenhuoltolaki

- 11 § Kunnan ja sairaanhoitopiirin on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.
- 12 § Kunnan on seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettavia toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi hyvinvointikertomus.

Maankäyttö- ja rakennuslaki

- 9 § Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset.

Varhaiskasvatuslaki

- 9 b § Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Perusopetuslaki

- 21 § Opetuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Lukiolaki

- 56 § Koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämänsä koulutuksen laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta kehittämisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua säännöllisesti ulkopuoliseen toimintansa ja laadunhallintajärjestelmiensä arviointiin. Koulutuksen järjestäjän tulee julkistaa järjestämiensä arviointien keskeiset tulokset.

Laki ammatillisesta koulutuksesta

- 126 § Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida järjestämiään tutkintoja, koulutusta ja muuta toimintaa sekä niiden laatua ja vaikuttavuutta. Koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämiensä tutkintojen, koulutuksen ja muun toiminnan laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta parantamisesta. Koulutuksen järjestäjän on myös säännöllisesti osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laadunhallintajärjestelmiensä arviointiin sekä julkistettava järjestämänsä arvioinnin keskeiset tulokset.